

Mirie RUSHANI
(Shkup)

**GJEOGRAFIA POLITIKE E EVROPËS NË SHEK. XV DHE
IDEJA PËR MBROJTJE TË PËRBASHKËT NË LUFTËN
KUNDËR INVAZIONIT TURK**

Hyrje

Ideja për mbrojtje të përbashkët nuk është e re e as e panjohur në historinë e Evropës. Atë mund ta gjejmë të artikuluar në forma të ndryshme, qysh prej mesjetës e deri më sot. Por, ne do të përqendrohemi në shek. XV kur ajo fiton kontura dhe dimensione të reja e nxitur edhe nga invazioni turk. Kjo ide mandej do të ngritet edhe në projekt panevropian.

Prej idesë deri te projekti

Në të vërtetë konturat e para të kësaj ideje fillojnë të duken qysh kur perandori Aleks I Komneni, kërkoi ndihmë nga Papa për luftën kundër turqve selxhukë, si edhe ribashkimin e kishës duke pranuar që Kisha Lindore t'i nënshtrohet primatit të Papës. Gjithashtu edhe perandori Mikel Paleologu VIII, në vitin 1261 pasi e rimori Kostandinopojën, kërkoi sërish bashkimin e kishave si instrument i fuqishëm për arritjen e paqes me perëndimin katolik me qëllim të mbrojtjes së përbashkët. Do të ketë edhe një varg përpjekjesh tjera të pasuksesshme kryesisht për shkak të rrjedhave brenda vet Kishës Perëndimore (lëvizjet heretike, skizma e

brendshme dhe lëvizja për reforma). Krejt këto ngjarje shkonin në dobi të ambicieve turke.

Për këtë qëllim, me iniciativën e perandorit Sigismund, u thirr Kuvendi i Përgjithshëm (Ekumenik) i Kishës në Kostancë të Gjermanisë, për t'i dhënë sa më shpejt fund skizmës së Perëndimit dhe konflikteve. Por, nën ndikimin e perandorit fuqizohet Kuvendi dhe vendoset mbi autoritetin e Papës. Më 1431, u mbajt Kuvendi i Përgjithshëm i Kishës në Bazel të Zvicrës, me një rend dite edhe më të rëndësishëm: bashkimi me Kishën Lindore dhe reforma e Kishës etj. Megjithatë, ky Kuvend i ratifikoi edhe vendimet me të cilat paralizohej pothuajse plotësisht autoriteti i Papës për shkak të qëndrimeve nënshtruese të papëve ndaj sundimtarëve dhe korruptimit të vet institucionit, prandaj pushteti vendimmarrës kalon te Kuvendi i Përgjithshëm. Papa Eugjeni IV nuk e pranon këtë dispozitë dhe krijohet sërish konflikt jo i vogël. Andaj, Papa e tërhoqi Kuvendin në Ferara dhe me sukses e largoi fraksionin francez, i cili i vazhdoi punimet dhe sërish zgjodhi një antipapë nga familja Savoja *profrancese*, nga ato forca politike që nuk janë të interesuar të marrin pjesë në luftërat antiturke.

Derisa ndodhnin gjithë këto gjëra negative, në të njëjtën kohë në Kuvendin e Ferarës-Firences arriti një delegacion i madh i një elite të zgjedhur kishtarë, intelektuale e politike në krye me vet perandorin Gjoni Paleologun VIII dhe patriarkun e Kostandinopojës Jozefi II. Kjo tregonte se ishin të gatshëm të bëjnë çmos për të filluar një epokë të re. Roma gjithashtu tregoigatishmëri të plotë. Më në fund u nënshkrua akti i madh historik që dëshmoi se megjithatë ekziston një diçka e fuqishme evropiane të cilës i nënshtrohen edhe të dy kishat. Të gjitha këto ndikuan që të forcohet rezistenca antiturke në Ballkan, por kur në vitin 1454 ra Kostandinopoja dhe u zhduk Bizanti tragjikisht, u krijua një dëshpërim dhe frikë e paparë në krejt Evropën. Ndihamat nga Evropa kishin qenë pak dhe nuk kishin mbërri me kohë!!! Evropa politike nuk u tregua as e aftë e as serioze në trajtimin e këtij rreziku. Por ka ende forca dhe lëvizje që edhe mëtej do të kërkojnë zgjidhje. Papa e shpalli “Vit Jubilar” vitin 1450, me ç’rast u mblodhën fonde të konsiderueshme për luftën antiturke. Le ta përmendim edhe Projektin e Alfonsit V, gjithashtu

me shumë rëndësi, por ai nuk kishte besim te sundimtarët evropianë, prandaj nëse nuk do mund të bashkoheshin të gjithë në një front atëherë ai do ta vazhdonte idenë e tij për një perandori mediteranike.

Por, vdekja e Alfonsit, 1458, e shuajti këtë ide, e me këtë shqiptarët dhe hungarezët humbën një mbështetës të madh politik e ushtarak. Edhe një tjetër projekt i rëndësishëm i këtij lloji lidhet me figurën e Jirzhi Poxhibradi (1420-1471) udhëheqës i Husitëve që u bë mbret i Bohemisë, më 1458, i cili predikon një perandori laike. Me këtë Projekt-Marrëveshje (1462), ai propozon njëaleancë midis të gjithë mbretërve të Evropës. Ndërsa, është përjashtuar perandori dhe Papa. Sipas Jirzhit, kjo do të ishte një Evropë e re e shteteve të pavarura, me një fjalë një federatë që do të mbështetet mbi gjendjen reale të gjërave dhe do ta pengojë anarkinë e sovranitetit. Vetëm kështu do të mund të dëbohen turqit nga Evropa.

Ky dokument ka rëndësi, sepse, për herë të parë e kemi një plan-projekt të skicuar në detaje për një konfederatë gjithëpërfshirëse të krejt kontinentit të Evropës me çka do të hiqet sovraniteti i shteteve. Kështu do të ndalen konfliktet. Ndërsa, luftën apo mbrojtjen nga turqit e sheh si me më prioritet. Projekti kishte një të metë: përjashtojë Papa i vetmi institucion mbinacional. Kjo ide do të dështojë dhe për shkak se Poxhibrad ishte futur nënjë spirale konfliktesh fetare e civile që do të merr flakënë krejt Evropën Qendrore e Perëndimore. Më në fund kemi edhe një traktat i cili do ta avancojë edhe më shumë këtë ide dhe do ta ngrejë në projekt panevropian.

Vepra e humanistit të madh Enea Silvio Pikolomini, Papa i ardhshëm Piu II. Vepra e tij e shkruar në latinisht në formë Traktati “De Europa” (1458), bëri bujë të madhe. Autori prezanton një Evropë që deri më tani askush nuk e kishte njohur kaq gjerë e kaq thellë. Këtu midis tjerash vizatohet shumë qartë ideja për mbrojtje nga invazioni turk. Tani në rolin e Papës ai do të merr ta realizojë këtë projekt madhor të jetës së tij. Ai cakton njëKongres me të gjithë sovranët e Evropës në Mantova të Italisë (1462), me një qëllim të vetëm: organizimi i një kryqëzate gjithëevropiane, e cila do ta dëbonte turkun përgjithmonë nga tokat e Evropës. Në këtë kongres morën pjesë kryesisht ata që ishin aleatë midis veti me shqiptarët dhe

hungarezët: ambasadori i mbretit të Aragonës, i mbretit të Napolit, Venedikut, Firences, Ferarës, Lukës, Bolonjës, të Shqipërisë (Epiri dhe Iliria), të Peloponezit, Lesbosit dhe Qipros. Të gjithë u deklaruan të gatshëm ta realizojnë këtë vendim edhe me sakrificat më të mëdha, derisa ta dëbojnë (largojnë) turkun një herë e përgjithmonë në Azi. Më 1463, Papa e nxori edhe *Bullën* me të cilën u shpall lufta. Caktohet vendi i tubimit në Ankona prej ku do të nisët ushtria drejt Raguzës ku i priste Skënderbeu dhe Matia Korvini, të cilët do të komandojnë me ushtrinë. Papa i sëmurë por i vendosur, arriti në Ankona me qëllim që t'i bashkohet kryqëzatës, por çfarë gjeti? Kurrjë nga ajo që kishte shpresuar: nuk kishte kurrfarë ushtrie profesionale, ishin vetëm disa mijëra ushtarë pa armë dhe pa para. Ndërsa, anijet veneciane do vijnë me vonësë pas dy muajve dhe nuk mjaftonin për bartjen e ushtarëve. Ky ishte një opstruksion dhe skandal historik. Vetëm tre ditë më vonë, më 14 gusht 1464, Papa ndërroi jetë, ndërsa anijet veneciane u kthyen në shtëpi. Kështu mori fund edhe shpresa e fundit e Skënderbeut. Evropa tani doli të ishte një vend i mjerë...për të cilën më vonë Luteri nga pezmi do të kërkojë kërbaçin e zotit (turqit) që të vijnë e t'ua kthejnë mendtë në kokë krishterëve apo evropianëve.